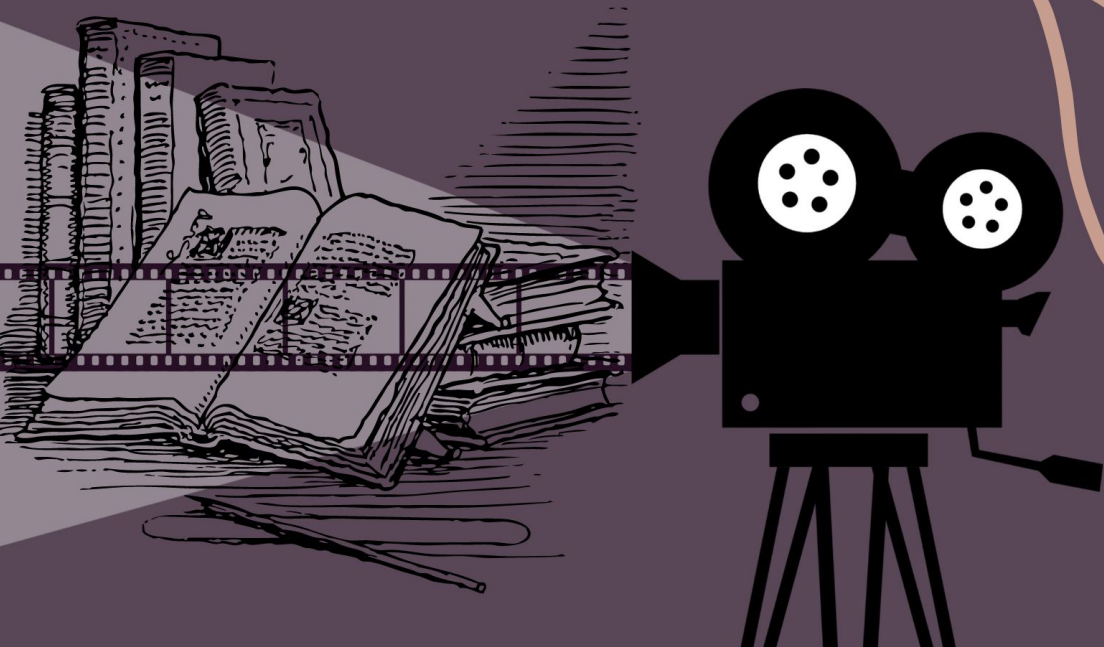

Наталія Нікоряк
Алла Сажина

ЕКРАНІЗАЦІЇ ТВОРІВ СВІТОВОЇ ЛІТЕРАТУРИ ХІХ СТ.

Методичні рекомендації

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЧЕРНІВЕЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ЮРІЯ ФЕДЬКОВИЧА
кафедра зарубіжної літератури та теорії літератури

Н.В. НІКОРЯК, А.В. САЖИНА

**ЕКРАНІЗАЦІЇ ТВОРІВ
СВІТОВОЇ ЛІТЕРАТУРИ ХІХ СТ.**

Методичні рекомендації

Чернівці
Чернівецький національний університет
імені Юрія Федьковича
2023

УДК 821(100).09«18»:791.094](072)

Н - 646

*Рекомендовано до друку Вченою радою
філологічного факультету
Чернівецького національного університету
імені Юрія Федьковича
(протокол № 10 від 21.06.2023 р.)*

Нікоряк Н., Сажина А.

Н-646 Екранізації творів світової літератури ХІХ ст. : метод. реком. Чернівці : Чернівець. нац. ун-т ім. Ю. Федьковича, 2023 – 64 с.

Пропоноване видання з курсів «Історія зарубіжної літератури ХІХ ст.», «Кіноінтерпретації літературних творів», «Методика викладання зарубіжної літератури у ЗЗСО», «Література в системі мистецтва» ознайомлює з різними екранізаціями творів класиків світового письменства. Міждисциплінарний підхід сприяє опануванню новітніх методик дослідження літературного й кінематографічного тексту, допомагає виробити цілісне уявлення про літературний процес і вагоме місце кіноінтерпретацій у ньому.

Для студентів, аспірантів гуманітарних спеціальностей.

УДК821(100).09«18»:791.094](072)

© Нікоряк Н.В, 2023

© Сажина А.В., 2023

© Чернівецький національний університет
імені Юрія Федьковича, 2023

Вивчення літератури сьогодні повинно передбачати різноманітні методи роботи з твором. Перекодування літературних текстів художньою метамовою інших мистецтв сприяє формуванню цілісного уявлення про художню модель світу. Саме тому однією з найпопулярніших технологій вивчення літератури стає опрацювання художніх творів, біографій митців слова в інтермедіальному аспекті, що дозволяє реалізувати широкий спектр освітньо-виховних завдань. Вивчення літератури у взаємозв'язку з іншими видами мистецтва забезпечує формування і розвиток в учнів ключових та предметних компетентностей засобами навчального предмета та інтегрованого навчання; формування в них ціннісного ставлення, розвитку критичного мислення. Така методика дає широкі можливості для розвитку творчої індивідуальності як вчителя-словесника, так і учня. Саме тому цей підхід набув широкої популярності та продовжує викликати жвавий інтерес у провідних науковців, методистів, про що свідчить велика кількість наукових досліджень (див. праці С. Жили, Г. Токмань, В. Шуляра та ін.).

Вивчення світової літератури у взаємозв'язках із різними мистецтвами дозволяє учителям-словесникам об'єднати, зв'язати, синтезувати ціннісно-духовні смисли різних мистецтв для кращого усвідомлення текстів художніх творів і розуміння біографій митців. Це концентрує внутрішній духовно-емоційний зміст і цінності особистості, і водночас постає наймогутнішим засобом їхньої ретрансляції й комунікативного обміну.

Застосування методики вивчення літератури в інтермедіальному аспекті сприяє формуванню оригінальної рецепції художніх текстів, появі цікавих

нестандартних тлумачень і багатоманіття можливих інтерпретацій літературних творів.

Чи не найбільш популярним різновидом інтермедіальності сьогодні є взаємодія літератури та кіно. Незважаючи на гучні заяви теоретиків про відмежованість кіномистецтва від літератури («історія кіно стає історією емансипації від впливу старших мистецтв», – стверджував М. Ямпольський), тим не менше в основі своїй кіно ніколи не відривалося від «літературного дерева». Ця теза яскраво підтверджується дослідженням феномену *екранізації*, яка, власне, вважається «ровесницею кінематографу». Загальновідомо, що перші кроки кіно супроводжувалися досить відвертим та інтенсивним використанням літературного матеріалу (теми, сюжети, образи). Власне, кіномистецтво пішло тим самим шляхом, яким свого часу рушив живопис, майстри якого протягом століть черпали сюжети своїх картин з біблійних та літературних джерел. При цьому літературна першооснова могла відтворюватися засобами живопису з великим ступенем наближення до змісту й деталей словесного мистецького твору або, навпаки, докорінно переосмислюватися. У даному випадку за своєю оповідною суттю образотворче виступало майже адекватним словесному. Картина-ілюстрація ставала образним унаочненням сюжетики, спонукала глядача до фантазії, перетворюючи його на читача.

Підкреслимо також, що задовго до кіноінтерпретацій літературних першоджерел було вироблено й стратегію театральної драматизації, яка означала переробку епічних і ліро-епічних творів для театральної постановки. Наслідком такої переробки ставала динамізація першоджерела, загострення сюжетного конфлікту, звуження сфери авторської присутності, висунення на перший план персонажів з «озвучуванням» їх мовленнєвих партій тощо.

Отже, творче використання одним мистецтвом досягнень іншого – явище доволі давнє. Задовго до перших бурхливих дискусій щодо проблематики екранізацій німецький теоретик мистецтва Г.Е. Лессінг у праці «Лаокоон, або Про межі живопису і поезії» (1766) дав пояснення загальних естетичних передумов, що відповідають на питання про можливості перекладу одного виду мистецтва засобами іншого.

Хоча літературні твори й адаптувалися до умов екрана фактично від самого початку його існування, теорія екранізації літературного першоджерела продовжує залишатися на маргінесах досліджень не лише літературознавства, а й теорії кіно. Відсутність чітких концепцій екранізації, що логічно призводить до неоднорідності методологічних засад («літературознавчі» і «кінознавчі» підходи до феномену екранізації іноді дають протилежні результати), і, зрештою, невизначеності об'єктів аналізу, стає основною перешкодою у теоретичному осмисленні цього феномену.

Протягом ХХ ст. навколо екранізації сформувалася певна дискурсивна традиція, намітився ряд аналітичних напрямів, які могли б стати значущими для дослідження кіноінтерпретаційних версій літературного тексту, а також закономірностей цього процесу. Зокрема, відчутний вплив ідей та праць формалістів Ю. Тинянова, О. Реформатського, В. Шкловського, Б. Ейхенбаума, Р. Інгардена. У семіотичному руслі або під впливом теорії формалізму працювали Ю. Лотман, Б. Успенський, Я. Мукаржовський, У. Еко, К. Метц, Ж. Мітрі, П.П. Пазоліні. Наратологічний підхід до екранізації запровадили розвідки Р. Барта, К. Разлогова, С. Четмена, Д. Бордвелла, Б. МакФарлейна. У напрямі міжмедійного перекладу плідними слід вважати ідеї С. Вислоух. Герменевтичного ракурсу надають наукові виклади М. Оборіної, Ю. Коваліва, З. Лановик. Крім того, не можна ігнорувати теоретичні напрацювання З. Кракауера, Дж. Лоусона, Б. Балаша,

А. Базена, А. Вартанова, Дж. Блюстоуна, Дж. Гріффіта, В. Ждана, М. Ямпольського, в яких є висвітлено ключові питання теорії екранізації.

Окремо наголосимо, що український науковий дискурс також налічує чимало досліджень проблем екранізації. Серед них книги літературознавців О. К. Бобишкіна «Українська література на екрані», Л.З. Погрібної «Твори М. Коцюбинського на екрані», роботи професора Б.С. Буряка, який досліджував питання розвитку літератури та кіномистецтва, кінознавців О.С. Мусієнко, Л.І. Брюховецької, які на прикладах українських фільмів розглядали й питання екранізації.

Найвні й новітні літературознавчі дослідження цього явища. Зокрема, О. Довбуш на прикладі аналізу твору «Oliver's Story» Е. Segal розглядає екранізацію як семіотичний міжмистецький переклад, У. Левко на матеріалі екранізацій художньої прози Станіслава Лема пропонує герменевтичний підхід до розгляду означеної проблематики, В. Чуйко в дискурсі інтермедіальної трансформації аналізує специфіку кінорецепції прози Миколи Хвильового. Варті уваги також і праці таких відомих українських літературознавців, як Н. Висоцька, Н. Овчаренко, О. Пронкевич, Т. Свербілова, О. Дубініна, які своїми дослідженнями засвідчили значущість теми екранізації в контексті вивчення світової літератури.

Отже, виступаючи невід'ємним супутником самого літературного твору, екранізація, безсумнівно, має величезний рецептивний потенціал: або замінюючи літературний претекст, або існуючи паралельно з ним, або спонукаючи до перепрочитання, переосмислення літературного першоджерела.

Алгоритм аналізу кіноінтерпретації літературного твору:

- ім'я автора, назва твору, рік написання твору;
- історія екранізацій; чому саме ця версія була обрана для перегляду;
- режисер, акторський склад кіноінтерпретації;
- жанр літературного твору / жанр кінострічки;
- тема та ідея літературного твору / кінострічки;
- персонифікація літературного твору / кінострічки;
- сюжет і композиція літературного твору / кінострічки;
- окремі художньо-зображальні засоби кіномистецтва: кадр, крупний план, монтаж, гра акторів, графіка, спецефекти, декорації, костюми, музичний супровід тощо;
- рейтинг фільму, рецензії та відгуки;
- власні враження (що найбільше сподобалось / не сподобалось у фільмі; якими були ваші очікування від кінострічки і чи справдились вони; як перегляд фільму вплинув на сприйняття та оцінку літературного твору тощо).

Перегляд та аналіз біографічних фільмів через порівняння біографії та байопіку дає змогу простежити особливості інтермедіального переосмислення життєвого і творчого шляху письменника, з'ясувати, чи вдалося режисерові досягти необхідної органічної єдності принципів наукового дослідження й художнього домислу; сприяти формуванню у здобувачів освіти естетичного смаку, духовних та матеріальних орієнтирів тощо.

Дисципліни «Історія зарубіжної літератури ХІХ ст.», «Кіноінтерпретації літературних творів», «Методика викладання зарубіжної літератури у ЗЗСО», «Література в системі мистецтва» уможливають ознайомлення з основними кіноінтерпретаціями/ кіноадаптаціями/

кінотранскрипціями творів класиків світового письменства літератури романтизму та класичного реалізму. Це дає змогу аналізувати не лише тематику, проблематику, персоносферу, наратив, а й історико-культурний дискурс літературного тексту та його кіноваріанту. Міждисциплінарний підхід сприяє опануванню новітніми методиками дослідження літературного й кінематографічного тексту, допомагає виробити цілісне уявлення про літературний процес і вагоме місце кіноінтерпретацій у ньому. Отже, постає заporукою формування у майбутніх фахівців соціокультурної компетентності, збагаченню їхнього індивідуального читацького і глядацького досвіду, розвитку критичного мислення, ведення дискусій, мотивації їх до саморозвитку (самовизначення, зацікавлення, усвідомленого ставлення до навчання).

НІМЕЦЬКА ЛІТЕРАТУРА ХІХ СТ.

Брати Якоб (1785–1863) та Вільгельм (1786–1859) Грімм

Відіграли активну роль у розвитку німецького романтизму. Вони брали участь у діяльності гейдельберзького гуртка, долучалися до збирання народних пісень, а згодом підготували й видали знаменитий збірник «Дитячих і сімейних казок» (1812–1814), що узагальнив досвід німецького народу в створенні казки.

Брати Грімм. Казки

- Попелюшка (Aschenputtel)
Німеччина; 2011; режисер – Уве Жансон
- Гензель і Гретель (Hänsel und Gretel)
Німеччина; 2012; режисер – Уве Жансон
- Кіт у чоботях (Der gestiefelte Kater)
Німеччина; 2009; режисер – Христіан Теде
- Король Дроздобород (König Drosselbart)
Німеччина; 2008; режисерка – Сибілла Тафель
- Пані Метелиця (Frau Holle)
Німеччина; 2008; режисер – Бодо Фюрнайзен
- Бременські музики (Die Bremer Stadtmusikanten)
Німеччина; 2009; режисер – Дірк Регель
- Спляча красуня (Dornröschen)
Німеччина; 2009; режисер – Олівер Дікманн
- Осяляча шкура (Allerleirauh)
Німеччина; 2012; режисер – Христіан Теде
- Рапунцель (Rapunzel)
Німеччина; 2009; режисер – Бодо Фюрнайзен
- Казки Грімм для дорослих (Grimms Märchen von lüsternen Pärchen)
Німеччина (ФРН); 1969; режисер – Рольф Тіле.

Генріх фон Клейст (1777–1811)

Письменник-новатор, драматург та прозаїк. Головні теми творчості: абсурдність людського існування; тема долі, нещадного фатуму; ірраціональність людської природи, почуттів; тема світового зла.

 Генріх (Heinrich) – біографічний фільм Німеччина (ФРН); 1977; режисерка – Хельма Зандерс-Брамс.

Г. фон Клейст. Міхаель Кольгаас (1808–1810). В основу сюжету повісті покладено дійсні події, вичитані автором зі старовинної хроніки XVI ст. Клейст поставив у творі проблему права в житті людини, органічного зв'язку правового почуття з її моральною природою. Саме в цьому закладена драматична колізія твору, який завершується трагічно.

 Міхаель Кольгаас – бунтар (Michael Kohlhaas – der Rebell) Німеччина (ФРН); 1969; режисер – Фолькер Шлендорф.

 Міхаель Кольгаас (Michael Kohlhaas) Німеччина (ФРН); 1969; режисер – Вольф Фольмар.

 Міхаель Кольгаас (Michael Kohlhaas) Франція, Німеччина; 2013; режисер – Арно де Пальєр.

Г. фон Клейст. Розбитий глек (1806). Комедія з простим комедійним сюжетом. У творі панує стихія гумору, який часом набуває сатиричної забарвленості. Структурні новації твору: комедію слід розглядати як попередника «драми з аналітичною композицією» – основна подія, яка в класичній драматургії становила кульмінацію п'єси, тут переноситься в передісторію, відбувається до підняття завіси, а на сцені показуються й аналізуються її наслідки. Автор тут вводить у європейську літературну практику

суд і судове слідство не тільки як тему, але і як сюжетну структуру твору.

 Розбитий глек (Der zerbrochene Krug)
Німеччина; 1937; режисери – Густав Уціцкі, Еміль Яннінгс.

 Розбитий глек (Der zerbrochene Krug)
Німеччина; 2003; режисер – Ганс-Клаус Печ.

Г. фон Клейст. Землетрус у Чилі (1807). Новела про непередбачуваність спалаху світового зла. Встановлюється паралель між абсурдом у макрокосмі – землетрусом, і абсурдом у мікркосмі – злом, що зненацька пробуджується в людській душі.

 Землетрус у Чилі (Erdbeben in Chili)
Іспанія, Німеччина; 1975; режисерка – Хельма Зандерс-Брамс.

Ернст Теодор Амадей Гофман (1776–1822)

Яскравий представник німецького романтизму; письменник-новатор, композитор, художник. Повість-казка (новела-казка) – це самостійний жанр у романтичному мистецтві. Новела-казка містить філософське узагальнення, вона складніша, багатозначніша, ніж фольклорна, у ній складна символіка. Новела-казка виражає суб'єктивний світ автора, у ній немає фольклорної простодушності, немає беззастережної перемоги добра над злом. У новелі-казці реальне переплітається з фантастичним, тут виникає простір для фантазії автора, його творчої уяви. Це «гра для дорослих» із прозорим натяком. Гофман – класик цього жанру, його повісті-казки «Золотий горнець» (1814), «Лускунчик і Мишачий король» (1816), «Малюк Цахес» (1818) та інші відомі на увесь світ.

Е. Т. А. Гофман. Повісті-казки

 Гофманіада (Гофманиада) – повнометражний мультфільм за мотивами творів Гофмана «Малюк Цахес», «Золотий горнець», «Пісочна людина»

Росія; 2016; режисер – Станіслав Соколов.

 Казки Гофмана (The Tales of Hoffmann) фільм-мюзикл за мотивами опери Жака Оффенбаха

Велика Британія; 1951; режисери – Майкл Павелл, Емерик Прессбургер.

Е. Т. А. Гофман. Лускунчик і Мишачий король (1816). Ідея повісті-казки виникла під впливом спілкування автора з дітьми його товариша Юліуса Гітцига; їхні імена – Фріц і Марі – отримали головні герої «Лускунчика». Так народилася дивовижна різдвяна казка про добро й справедливість, кохання й самопожертву, милосердя, внутрішню красу і благородство.

 Лускунчик (Щелкунчик)

СРСР; 1973; м/ф; режисер – Борис Степанцев.

 Лускунчик (Nutcracker)

США; 1986; м/ф; режисер – Керрол Беллард.

 Принц Лускунчик (The Nutcracker Prince)

Канада; 1990; режисер – Пол Шиблі.

 Лускунчик і Мишачий король (The Nutcracker in 3D)

Велика Британія, Угорщина; 2010; м/ф; режисер – Андрій Кончаловський.

 Лускунчик і чотири королівства (The Nutcracker and the Four Realms)

США; 2018; режисери – Лассе Гальстрем, Джо Джонсон.

Е. Т. А. Гофман. Еліксири диявола (1815–1816). Роман належить до т.зв. «чорних» романів і повістей Гофмана, які говорять про всесилля зла. У творі панує «готичний» колорит,

атмосфера зловісності й страху. Цей твір небезпідставно називають одним із кращих «пізньоготичних» романів.

 Еліксири диявола (Die Elixiere des Teufels)
Німеччина (НДР), Чехословаччина; 1972; режисери –
Брігітте Кірстен, Ральф Кірстен.

Е. Т. А. Гофман. *Пісочна людина (1816)*. Одна з «нічних повістей» Гофмана, сповнена кошмарної фантастики. Тут проявилася цікавість романтиків до страшних і таємничих явищ, гри невідомих, містичних сил. Письменник не тільки й не стільки лякав читача кошмарами й примарами, скільки шукав причини їхнього виникнення в глибинах людської психіки, у впливі зовнішніх обставин.

 Пісочна людина (Der Sandmann)
Німеччина (ФРН); 1983; режисер – Дагмар Дамек.

 Пісочна людина (Der Sandmann)
Німеччина; 1993; режисер – Екхарт Шмідт.

 Пісочна людина (Der Sandmann)
Німеччина; 2012; режисер – С. Андреас Дан.

Е. Т. А. Гофман. *Мадмуазель де Скюдери (1818)*. Гостросюжетна новела про згубні, некеровані пристрасті, яка розпочинає нову тему європейської літератури – «геній і лиходійство». Оскільки в центрі сюжету розгадування цілої серії таємничих вбивств, існує думка, що новела може вважатися першим детективом у світовій літературі. Однак основний інтерес полягає не у викритті злочинця, а в якнайшвидшому возз'єднанні закоханої пари, що нетипово для детективного жанру. У творі немає обов'язкової для класичного детектива фігури слідця, що розкриває злочин силою розуму і логіки.

 Мадмуазель де Скюдери (Az ördög talizmánja)
Угорщина; 1986; режисерка – Дьюла Маар

Генріх Гейне (1797–1856)

Найзначніша та найхарактерніша постать пізнього німецького романтизму. Рання поетична творчість розвивалася в річищі, прокладеному фольклорно-народною течією. У 30–40-х роках зростає громадсько-політична активність поета, у творчості цього періоду публіцистика тіснить поезію. В останній період життя й творчості – період «матрацної могили» – Гейне повертається до ліричної поезії, яка набуває нового змісту й звучання.

 Генріх Гейне (Heinrich Heine) – біографічний фільм Німеччина (ФРН); 1978; режисер – Клаус Еммеріх.

АНГЛІЙСЬКА ЛІТЕРАТУРА ХІХ СТ.

Джорж Ноель Гордон Байрон (1788–1824)

Лорд Байрон – найвідоміший і найпопулярніший з англійських поетів епохи романтизму. З ім'ям Байрона в літературі пов'язане поняття «байронізм» – особливий понаднаціональний тип художнього світовідчуття, основними ознаками якого є: «світова туга», індивідуалізм, титанізм, пошук яскравої сильної особистості, бунтарство, епатаж, захист свободи. Ці настрої зафіксовані в особливому типі «байронічного героя», характер якого будується на контрастах: сум і розчарування поєднуються зі спрагою волі й дії, скептицизм – із силою почуттів і прагнень. У цьому типі відбиваються настрої цілого покоління й фіксуються основні риси романтичного героя взагалі. Байрону подобалося порушувати загальноприйняті норми, йти проти всіх. Він відверто демонстрував особисту свободу (у всьому). Зрештою, Байрон став вигнанцем з англійського суспільства за те, що занадто довго і занадто відкрито нехтував його мораллю.

 Байрон: притча про одержимого (Byron, i balada enos daimonismenou) – біографічний фільм

Греція, Росія; 1992; режисер – Нікос Кундурос.

 Байрон (Byron) – біографічний фільм

Велика Британія; 2003; режисер – Джуліан Фаріно.

Вальтер Скотт (1771–1832)

Всесвітньо відомий шотландський письменник, історик, збирач старожитностей, адвокат. Відродив історичну пам'ять народу, відкрив Шотландію для решти світу, насамперед, для Англії. Вважається основоположником жанру історичного роману. Найвідоміші історичні романи Скотта можна умовно поділити на «шотландські»

(написані на основі шотландської історії) та «англійські» (художнє втілення історії Англії).

В. Скотт. *Роб Рой (1817)*. Шотландський роман, події якого відбуваються під час антианглійського повстання 1714 року. Назву твір одержав за прізвиськом шотландського національного героя Роберта Макрегора, який через несправедливість і жорстокий утиск можновладців із працюючого чесного гуртівника перетворився на розбійника та народного месника.

 Роб Рой, невловимий розбійник (Rob Roy: The Highland Rogue)

Велика Британія, США; 1953; режисер – Гарольд Френч.

 Роб Рой (Rob Roy)

Велика Британія, США; 1997; серіал; режисер – Боб Хірд.

В. Скотт. *Айвенго (1819)*. Один із найкращих творів письменника, художнє втілення стародавньої історії Англії. Його дія віднесена до подій 1194 р., пов'язаних з боротьбою короля Річарда Левове Серце за централізовану владу. Твір яскраво описує лицарський турнір, розбійників, суд над відьмою, розбіжності між євреями та християнами, що робить роман «Айвенго» твором, завдяки якому відбулося збільшення зацікавленості у лицарських романах та середньовіччі загалом. Спираючись на скупі факти, романіст здійснив успішну спробу воскресити на сторінках свого твору дух епохи.

 Айвенго (Ivanhoe)

США; 1952; режисер – Річард Трופ.

 Айвенго (Ivanhoe)

Велика Британія, США; 1982; режисер – Дуглас Кемфілд.

 Айвенго (Ivanhoe)

Велика Британія, США; 1982; режисер – Дуглас Кемфілд.
 Балада про доблесного лицаря Айвенго (Баллада о доблестном рыцаре Айвенго)
СРСР; 1982; режисер – Сергій Тарасов.
 Річард Левове серце (Ричард Львиное Сердце)
Росія; 1992; режисер – Євгеній Герасімов.
 Айвенго (Ivanhoe)
Велика Британія, США; 1997; міні-серіал; режисер – Стюарт Орм.

В. Скотт. *Квентін Дорвард (1823)*. Події роману відбуваються у Франції XV ст., у центрі оповіді чужинець, який бачить французьке життя доби Людовіка XI неупередженими, зацікавленими і наївними очима. Хлопець із шотландського клану спостерігає важливі події історії сусідньої держави, бере участь у складних перипетія політичного життя країни. Як і в інших романах В. Скотта, тут є безліч пригод і романтична любовна історія.

 Пригоди Квентіна Дорварда, стрільця королівської гвардії (Приключения Квентина Дорварда, стрелка королевской гвардии)
СРСР; 1988; режисер – Сергій Тарасов.

Шарлотта Бронте (1816–1855)

Найвідоміша представниця талановитої родини Бронте. Її творам властивий реалізм зображуваних подій в поєднанні з вражаючою ясністю і точністю в описі почуттів і внутрішнього світу персонажів. Письменниця показала сучасне вікторіанське суспільне життя та життя приватної людини з усіма суперечностями й конфліктами, недоліками й перевагами. Ш. Бронте створила новий тип героїні – жінки з твердими моральними принципами, сильною духом, спроможною долати життєві негаразди.

 Сестри Бронте (Les soeurs Brontë) – біографічний фільм Франція; 1979; режисер – Андре Тешіне.

 Ті, що увійшли незримо: Сестри Бронте (To Walk Invisible: The Brontë Sisters) – біографічний фільм Великобританія; 2016; режисерка – Саллі Вейнрайт.

Ш. Бронте. Джейн Ейр (1847). Найвідоміший роман письменниці, у якому акцентується на питанні свободи особистості і свободи почуттів. Головна героїня – дівчина-сирота, скромна гувернантка, завдяки своєму характеру й почуттю власної гідності зуміла подолати життєві труднощі, зберегти повагу і щирі почуття, пройти через поневіряння й випробування, й отримати врешті щасливий шлюб.

 Джейн Ейр (Jane Eyre)
США; 1910; режисер – Теодор Марстон.

 Джейн Ейр (Jane Eyre)
США; 1943; режисер – Роберт Стівенсон.

 Джейн Ейр (Jane Eyre)
Велика Британія, США; 1970; режисер – Делберт Манн.

 Джейн Ейр (Jane Eyre)
Велика Британія; 1973; мінісеріал; режисерка – Джоан Крафт.

 Джейн Ейр (Jane Eyre)
Велика Британія; 1983; серіал; режисер – Джуліан Еміс.

 Джейн Ейр (Jane Eyre)
Велика Британія, Італія, США, Франція; 1996; режисер – Франко Дзефіреллі.

 Джейн Ейр (Jane Eyre)
Велика Британія; 1997; режисер – Роберт Янг.

 Джейн Ейр (Jane Eyre)
Велика Британія, США; 2006; мінісеріал; режисерка – Сюзанна Вайт.

 Джейн Ейр (Jane Eyre)

Велика Британія, США; 2011; режисер – Кері Фукунага.

Емілі Бронте (1818–1848)

Англійська романістка та поетеса. Емілі – середня з трьох сестер Бронте. Вона публікувалася під псевдонімом Елліс Белл. За своє коротке життя опублікувала тільки збірку поезій зі своїми сестрами: «Поезії Каррер, Елліс та Ектон Белл» та роман «Буремний перевал», завдяки якому стала значною постаттю в англійській літературі.

Е. Бронте. *Буремний перевал (1848)*. У незвичайному творі письменниці складно переплітаються риси «готичного» роману XVIII ст. з його містикою, романтична винятковість характерів і ситуацій з реалістичним поясненням виникнення тих чи інших рис особистості. При цьому головний герой, наділений рисами, які можуть бути пояснені, радше, з позиції натуралізму, що висвітлював проблеми спадковості й темпераменту.

 Буремний перевал (Wuthering Heights)

Велика Британія; 1920; режисер – А. В. Брамбл.

 Буремний перевал (Wuthering Heights)

США; 1939; режисер – Вільям Вайлер.

 Буремний перевал (Wuthering Heights)

США; 1953; режисер – Ентоні Манн.

 Безодні пристрасті (Abismos de pasión)

Мексика; 1954; режисер – Луїс Бунюель.

 Буремний перевал (Wuthering Heights)

Великобританія; 1967; серіал; режисер – Петер Шашді.

 Буремний перевал (Wuthering Heights)

Великобританія; 1970; режисер – Роберт Фуест.

 Буремний перевал (Wuthering Heights)

Великобританія; 1978; міні-серіал; режисер – Пітер Гаммонд.

- Буремний перевал (Wuthering Heights)
Великобританія, США; 1992; режисер – Пітер Космінський.
- Буремний перевал (Wuthering Heights)
Великобританія; 1998; режисер – Девід Скіннер.
- Буремний перевал (Wuthering Heights)
США; 2003; мюзикл; режисер – Сурі Кришнамма.
- Буремний перевал (Cime tempestose)
Італія; 2004; режисер – Фабріціо Коста.
- Буремний перевал (Wuthering Heights)
Великобританія; 2009; режисер – Кокі Гідройч.
- Буремний перевал (Wuthering Heights)
США; 2015; режисер – Ентоні ДіБлазі.
- Буремний перевал (Wuthering Heights)
Великобританія; 2020; серіал; режисер – Ілейн Старгесс.
- Буремний перевал (Wuthering Heights)
США; 2022; режисер – Браян Феррітер.

Елізабет Гаскелл (1810–1865)

Англійська письменниця вікторіанської епохи, яка увійшла в літературу як автор творів про провінцію. У них моральна ідея поєднується з християнським вченням і м'яким гумором, а добра усмішка автора ніколи не допускає спотворення дійсності.

Е. Гаскелл. *Кренфорд* (1853). Побут маленького провінційного вигаданого містечка, дуже схожого на рідне місто письменниці, змальовано з добрим гумором. Роман постає не стільки як розгортання цілісного сюжету, скільки у вигляді яскравих замальовок з життя тутешніх мешканців. У творі відображена ностальгія за країною дитинства та юності авторки.

- Кренфорд (Cranford)
Велика Британія; 1951; режисер – Дуглас Аллен.
- Кренфорд (Cranford)

Велика Британія; 1972; серіал; режисер – Г'ю Девід.

🎬 Кренфорд (Cranford)

Велика Британія, США; 2007 – 2009; серіал; режисери – Саймон Кертіс, Стів Гадсон.

🎬 Кренфорд: Повернення (Cranford in Detail)

Велика Британія; 2009; режисер – Свен Ернштейн.

Е. Гаскелл. *Північ і Південь (1855)*. Основна ідея твору відображена у назві: контраст між діловим, динамічним життям в англійському індустріальному місті на півночі країни та розміреним життям на півдні. Це соціальний роман, у якому розповідається про труднощі життя на промисловій Півночі Англії XIX століття від імені приїжджої леді з Півдня.

🎬 Північ і Південь (North & South)

Велика Британія; 1975; мінісеріал; режисер – Родні Беннетт.

🎬 Північ і Південь (North & South)

Велика Британія; 2004; мінісеріал; режисер – Браян Персівал.

Джордж Еліот (Мері Енн Еванс) (1819–1880)

Англійська романістка, поетеса, журналістка і філософ. Одна із найпопулярніших письменниць вікторіанської епохи. Поруч з іншими жінками-письменницями свого часу у творах виборювала право на працю, на соціальний статус жінки всупереч вікторіанській моралі. Творчість Еліот займає особливе місце в історії англійської літератури і тому, що стоїть на перехресті реалізму і натуралізму.

🎬 Джордж Еліот: Скандальне життя (George Eliot: A Scandalous Life) – біографічний фільм

Велика Британія; 2002; режисерка – Мері Даунс.

Джордж Еліот. Адам Бід (1859). Перший роман письменниці, надзвичайно популярний і, можливо, найкращий пасторальний роман в англійській літературі, який вивів Еліот в перший ряд вікторіанських романістів. Головний герой, Адам Бід – працюючий, порядний, вольовий тесляр з добрим серцем. Він закоханий у прекрасну Хетті Соррель. Але дівчина відкидає кохання Адама заради Артура, онука місцевого сквайра. Їхні таємні побачення призводять до трагічних наслідків, що зруйнували тихе та безтурботне сільське життя.

 Адам Бід (Adam Bede)

Велика Британія; 1918; режисер – Моріс Елві.

 Адам Бід (Adam Bede)

Велика Британія, США; 1992; режисер – Джайлз Фостер.

Джордж Еліот. Млин на Флосі (1860). Назва роману пов'язана з історією млина, який вже багато років належав родині Талліверів. Роман оповідає про непрості стосунки між братом і сестрою, а також про роль самопожертви в житті жінки, яка двічі відмовилася від власного щастя на користь обов'язку.

 Млин на Флосі (The Mill on the Floss)

Велика Британія; 1936; режисер – Тім Вілан.

 Млин на Флосі (The Mill on the Floss)

Велика Британія; 1978-1979; міні-серіал; режисер – Рональд Вілсон.

 Старий млин (The Mill on the Floss)

Велика Британія, Франція; 1997; міні-серіал; режисер – Грем Тікстон.

Чарльз Діккенс (1812–1870)

Англійський письменник, один із найпопулярніших романістів вікторіанської епохи, відомий політичний

агітатор. Дивовижний оповідач, оптиміст, зорієнтований на демократичні цінності. Привернув увагу англійців і весь світ до свята Різдва, закликаючи до морального вдосконалення, прагнення перемоги добра і справедливості. Справжній майстер індивідуалізації та психологічного аналізу.

 Таємниця Чарльза Діккенса (The Mystery of Charles Dickens) – біографічний фільм

Велика Британія; 2000; режисер – Патрік Гарленд.

 Діккенс (Dickens) – біографічний фільм

Велика Британія; 2002; міні-серіал; режисери – Кріс Гранлунд, Мері Даунс.

 Англія Чарльза Діккенса (Charles Dickens's England) – біографічний фільм

Велика Британія; 2009; режисер – Джуліан Річардс.

Чарльз Діккенс. Посмертні записки Піквікського клубу (1836–1837). Головний герой роману містер Семюел Піквік, есквайр – добродушний і заможний літній пан, засновник та постійний президент Піквікського клубу. На одному з його засідань президент пропонує глибше проникнути в таємниці життя, здійснюючи експедиції в навколишній світ, тобто в околиці Лондона. До експедиції містера Піквіка приєднуються троє його товаришів. Комічний опис подорожі поступово переростає в критичний нарис суспільного життя країни.

 Записки Піквікського клубу (The Pickwick Papers)

Велика Британія; 1952; режисер – Ноель Ленглі.

 Пригоди містера Піквіка (Les aventures de Monsieur Pickwick)

Франція; 1964; серіал; режисер – Рене Люко.

 Записки Піквікського клубу (Записки Пиквикского клуба)

СРСР; 1972; телеспектакль; режисери – Олександр Прошкін, Лідія Ішимбаєва.

🎬 Записки Піквікського клубу (The Pickwick Papers)

Велика Британія; 1985; серіал; режисер – Браян Лайтхілл.

🎬 Записки Піквікського клубу (Записки Пиквикского клуба)

СРСР; 1986; телеспектакль; режисери – Євгеній Макаров, Георгій Товстоногов.

Чарльз Діккенс. Пригоди Олівера Твіста (1838).

Змальовуючи непривабливу дійсність робітних будинків і світу підліткової злочинності, автор розповідає про тяжку долю хлопчика-сироти Олівера Твіста. Дитина, кинута напризволяще, зазнає багато кривди, принижень, але врешті-решт, завдяки збігу щасливих обставин, починає жити в добрі та злагоді.

🎬 Олівер Твіст (Oliver Twist)

Велика Британія; 1948; режисер – Девід Лін.

🎬 Олівер Твіст (Oliver Twist)

Велика Британія, США; 1982; режисер – Клайв Доннер.

🎬 Олівер Твіст (Oliver Twist)

Велика Британія; 1985; мінісеріал; режисер – Гарет Девіс.

🎬 Олівер Твіст (Oliver Twist)

США; 1997; режисер – Тоні Білл.

🎬 Олівер Твіст (Oliver Twist)

Велика Британія; 1999; мінісеріал; режисер – Ренні Рай.

🎬 Пригоди Олівера Твіста (Las aventuras de Oliver Twist)

Мексика; 1999; м/ф; режисер – Фернандо Руїс.

🎬 Твіст (Twist)

Канада; 2003; режисер – Джейкоб Тірні.

🎬 Хлопчик на ім'я Твіст (Boy Called Twist)

ПАР; 2004; режисер – Тім Грін.

🎬 Олівер Твіст (Oliver Twist)

Франція, Велика Британія, Чехія; 2005; режисер – Роман Полянський.

 Олівер Твіст (Oliver Twist)

Велика Британія, США; 2007; мінісеріал; режисер – Кокі Гідройч.

Чарльз Діккенс. Життя і пригоди Ніколаса Ніклбі (1838–1839). Твір знайомить читача з ідеальною людиною, але тепер це не хлопчик, а молодий учитель, який працює в приватній школі, де дітей б'ють, морять голодом, де так зване навчання є лише засобом наживи для неосвіченого і жорстокого господаря закладу. Тема приватної школи, де знущаються над дітьми, неодноразово виникає у Діккенса, бо це одне з найогидніших явищ в житті Англії середини століття.

 Ніколас Ніклбі (Nicholas Nickleby)

Велика Британія; 1968; мінісеріал; режисер – Джоан Крафт.

 Ніколас Ніклбі (Nicholas Nickleby)

Велика Британія; 1977; мінісеріал; режисер – Крістофер Баррі.

 Життя і пригоди Ніколаса Ніклбі (The Life and Adventures of Nicholas Nickleby)

Велика Британія; 1982; мінісеріал; режисер – Джим Годдар.

 Ніколас Ніклбі (Nicholas Nickleby)

Австралія; 1985; м/ф; сценарист – Роб Маубрей.

 Життя і пригоди Ніколаса Ніклбі (The Life and Adventures of Nicholas Nickleby)

Велика Британія; 2001; режисер – Стівен Віттекер.

 Ніколас Ніклбі (Nicholas Nickleby)

Велика Британія, США; 2002; режисер – Дуглас МакГрат.

 Життя і пригоди Ніка Ніклбі (The Life and Adventures of Nick Nickleby)

Велика Британія; 2012; мінісеріал; режисер – Девід Іннес Едвардс.

Чарльз Діккенс. Різдвяна пісня у прозі (1843). У творі розповідається про старого скнару Ебенезера Скруджа, до якого навідується привид його колишнього компаньйона Джейкоба Марлі, а також духи Минулого, Теперішнього і Майбутнього Різдва, які змушують його переглянути своє ставлення до життя та навертають його до щирості та добросердя.

 Різдвяна пісня (A Christmas Carol)
США; 1910; режисер – Джеймс Сірл Доулі.

 Різдвяна пісня (A Christmas Carol)
Велика Британія, США; 1948; режисер – Клайв Донер.

 Скрудж (Scrooge)
Велика Британія; 1970; режисер – Роналд Нім.

 Різдвяна пісня (A Christmas Carol)
США; 1971; м/ф; режисер – Річард Вільямс.

 Різдвяна історія (A Christmas Carol)
Велика Британія; 1977; режисерка – Мойра Армстронг.

 Різдвяна історія (A Christmas Carol)
Австралія; 1982; м/ф; сценарист – Александр Бузо.

 Скнара (Ebenezer)
Канада; 1998; режисер – Кен Джабенвіль.

 Духи Різдва (A Christmas Carol)
США; 1999; режисер – Девід Г'ю Джонс.

 Різдвяна історія (Christmas Carol: The Movie)
Велика Британія, Німеччина; 2001; м/ф; режисер – Джиммі Т. Мураками

 Різдвяна історія (Christmas Carol)
США, Велика Британія; 2009; м/ф; режисер – Роберт Земекіс.

 Різдвяна історія (A Christmas Carol)
Ірландія; 2012; режисер – Джейсон Фіггіс.

 Різдвяна історія (A Christmas Carol)
Канада, США; 2015; мюзикл; режисер – Ентоні Манн.

 Різдяна історія (A Christmas Carol)

США; 2018; режисер – Девід Ізатт.

 Різдяна пісня (Canto di Natale)

Італія; 2020; режисер – Брандо Імпрота.

 Скрудж: Різдяна пісня (Scrooge: A Christmas Carol)

Велика Британія; 2022; режисер – Стівен Доннеллі.

Чарльз Діккенс. Домбі й син (1848). У центрі оповіді вже не один центральний герой і його особиста доля, а фірма, з якою так чи інакше пов'язані всі персонажі, що створює цілий ряд сюжетних ліній. Через стосунки в родині автор розкриває характер стосунків між людьми в буржуазному суспільстві. Вперше письменник зобразив широку панораму суспільного життя. Серед його героїв – представники майже усіх верств тогочасного англійського суспільства.

 Домбі й син (Dombey and Son)

Велика Британія, США; 1919; режисер – Моріс Елві.

 Домбі й син (Dombey and Son)

Велика Британія; 1969; мінісеріал; режисер – Джоан Крафт.

 Домбі й син (Домби и сын)

СРСР; 1974; телевізійний спектакль; режисери – Галина Волчек, Валерій Фокін.

 Домбі й син (Dombey & Son)

Велика Британія; 1983; мінісеріал; режисер – Родні Беннетт.

 Домбі й син (Dombais et fils)

Франція; 2007; режисер – Лоран Жауї.

Чарльз Діккенс. Життя Девіда Коперфілда, розказане ним самим (1850). На перший погляд, черговий твір про становлення людської особистості. Але йдеться не просто про людину, а про митця, письменника. Зазвичай його

вважають автобіографічним романом, але, незважаючи на наявність включень епізодів з життя самого Діккенса, це не зовсім так: зв'язок між автором і його героєм, радше, внутрішній, ніж зовнішній. Автор простежує не тільки етапи життєвого шляху письменника, а й зміни в його духовному світі. Твір можна визначити як роман виховання, роман-спогад.

 Девід Коперфілд (David Copperfield)
США; 1911; режисер – Теодор Марстон.

 Девід Коперфілд (David Copperfield)
США; 1913; режисер – Томас Бентлі.

 Девід Коперфілд (David Copperfield)
Данія; 1922; режисер – А.В. Сандберг.

 Особиста історія, пригоди, досвід та спостереження молодого Девіда Копперфілда (The Personal History, Adventures, Experience, & Observation of David Copperfield the Younger)

США; 1935; режисер – Джордж К'юкор.

 Девід Коперфілд (David Copperfield)

Італія; 1965-1966; мінісеріал; режисер – Антон Джуліо Маяно.

 Девід Коперфілд (David Copperfield)

Великобританія; 1970; режисер – Делберт Манн.

 Девід Коперфілд (David Copperfield)

Великобританія; 1974 - 1975; мінісеріал; режисерка – Джоан Крафт.

 Девід Коперфілд (David Copperfield)

Австралія; 1983; м/ф; режисер – Алекс Ніколас.

 Девід Коперфілд (David Copperfield)

Великобританія; 1986; мінісеріал; режисерка – Баррі Леттс.

 Девід Коперфілд (David Copperfield)

США, Великобританія; 1999; мінісеріал; режисерка – Саймон Кертіс.

 Девід Коперфілд (David Copperfield)
США, Ірландія; 2000; режисер – Пітер Медак.

 Девід Коперфілд (David Copperfield)
Італія; 2009; режисер – Амброджо Ло Джудіче.

 Історія Девіда Коперфілда (The Personal History of David Copperfield)

Великобританія, США; 2019; режисер – Армандо Іануччі.

Чарльз Діккенс. Холодний дім (1853). Персонажі роману належать до різних верств суспільства: від вищого світу до тих, хто знаходиться за межею бідності. У цьому романі з'являються і нові для Діккенса теми дармоїдства і безсоромної експлуатації чужої праці або доброти. Канцлерський суд одночасно реальність і таємничий символ: він розорив, виснажив терпіння, звів у могилу безліч тих, хто подав у нього свою скаргу. Символічна назва роману: держава та її інститути дійсно «холодні», спрямовані проти людини, але людська доброта здатна зробити життя «теплим» і духовним.

 Холодний дім (Bleak House)
Великобританія; 1959; мінісеріал; сценарист – Констанс Кокс.

 Холодний дім (Bleak House)
Великобританія; 1985; мінісеріал; режисери – Росс Девеніш, Сюзанна Вайт.

 Холодний дім (Bleak House)
Великобританія, США; 2005; мінісеріал; режисери – Джастін Чедвік, Сюзанна Вайт.

Чарльз Діккенс. Великі сподівання (1853). У центрі уваги автора – становлення особистості головного героя Піпа: його успіхи та невдачі, його внутрішній світ, стосунки з оточенням. Письменник порушує тему втрачених ілюзій, тему злочинства, тему джентльменства,

впливу грошей, стосунків між людьми, безрадісного дитинства, кохання, дружби тощо.

- Великі сподівання (Great Expectations)
США; 1917; режисери – Роберт Дж. Віньола, Пол Вест.
- Великі сподівання (Great Expectations)
Велика Британія; 1946; режисер – Девід Лін.
- Великі сподівання (Great Expectations)
Велика Британія; 1967; серіал; режисер – Алан Бріджес.
- Великі сподівання (Great Expectations)
Велика Британія, США; 1974; режисер – Джозеф Гарді.
- Великі сподівання (Great Expectations)
Велика Британія; 1981; мінісеріал; режисер – Джуліан Еміс.
- Великі сподівання (Great Expectations)
Австралія; 1983; м/ф; сценарист – Александр Бузо.
- Великі сподівання: нерозказана історія (Great Expectations: The Untold Story)
Австралія, Велика Британія; 1987; режисер – Тім Берстолл.
- Великі сподівання (Great Expectations)
США, Велика Британія; 1989; мінісеріал; режисер – Кевін Коннор.
- Великі сподівання (Great Expectations)
США; 1998; режисер – Альфонсо Куарон.
- Великі сподівання (Great Expectations)
Велика Британія, США; 1999; режисер – Джуліан Джарролд.
- Великі надії (Great Expectations)
Велика Британія, США; 2011; мінісеріал; режисер – Брайан Кірк.
- Великі сподівання (Great Expectations)
Велика Британія, США; 2012; режисер – Майк Ньюелл.
- Великі сподівання (Great Expectations)
Велика Британія; 2013; режисер – Грехем МакЛарен.
- Великі сподівання (Great Expectations)
США; Велика Британія; 2023; серіал; режисери – Брейді Гуд, Саміра Радсі.

Вільям Текерей (1811–1863)

Англійський письменник-сатирик. У своїх творах розповів про вікторіанську епоху та її суспільство, про життя і моральну природу людини. Успішно використовував всі форми комічного – гумор, іронію, сатиру, сарказм. Снобізм у всіх сферах життя стає предметом іронії, а частіше й сатири автора. Поєднання об'єктивності, тонкого психологічного аналізу з сатиричними прийомами зображення світу створює абсолютно особливий колорит його романів.

Вільям Текерей. *Ярмарок марнославства (1847).* Соціально-психологічний роман. Зображується життя персонажів з 1812 по 1832 р. У нього вриваються трагедії державного плану – битва при Ватерлоо – і особистого: смерті, зради близьких людей. Автор представляє всі прошарки суспільства. Всі вони живуть за законами ярмарку марнославства, де чесноти людини визначає її капітал, де в пріоритеті матеріальні цінності. Скептичний підзаголовок «роман без героя» свідчив про авторське переконання в неможливості існування в сучасному житті справжніх, позитивних героїв, які б могли протистояти «ярмарку суєти».

Ярмарок марнославства (Vanity Fair)

США; 1911; режисер – Чарльз Кент.

Ярмарок марнославства (Vanity Fair)

Велика Британія; 1922; режисер – Кортні Роуден.

Ярмарок марнославства (Vanity Fair)

США; 1932; режисер – Честер М. Франклін.

Бекі Шарп (Becky Sharp)

США; 1935; режисери – Рубен Мамулян, Лоуелл Шерман.

Ярмарок марнославства (Vanity Fair)

Велика Британія; 1967; мінісеріал; режисер – Девід Гайлз.

 Ярмарок марнославства (Vanity Fair)

Велика Британія; 1987; серіал; режисери – Дьярмuid Лоуренс, Майкл Оуен Морріс.

 Ярмарок марнославства (Vanity Fair)

Велика Британія, США; 1998; мінісеріал; режисер – Марк Манден.

 Ярмарок марнославства (Vanity Fair)

США, Велика Британія, Індія; 2004; режисерка – Міра Наїр.

ФРАНЦУЗЬКА ЛІТЕРАТУРА ХІХ СТ.

Франсуа Рене де Шатобріан (1768–1848)

Одна з центральних постатей французького романтизму. Його романтична концепція зростала на християнській релігії. Шатобріан був першим, хто визначив «вплив пристрастей» як характерну рису романтизму. Новаторство його художнього стилю проявилось в описах природи, його глибинний аналіз людських емоцій став справжнім зразком для наступних поколінь романтичних авторів. Рене з однойменної повісті Шатобріана – один з перших не лише у французькій, а й в європейській літературі носій «хвороби століття» – меланхолії.

Шатобріан (Chateaubriand) – біографічний фільм Франція; 2010; режисер – П'єр Акнін.

Альфред де Мюссе (1810–1857)

Французький поет, драматург і прозаїк, представник пізнього романтизму. Він тяжіє до байронічної течії, у його творчості багато трагічного надриву, однак не менше життєлюбності й іронії. В ранніх його творах переважала життєлюбна іронічна гра. Відтак її витіснило трагічно-похмуре світобачення, на перший план виходять мотиви «хвороби віку».

А. де Мюссе. *Сповідь сина століття (1836)*. Роман, у якому тема «хвороби віку» отримала найповніший вияв. Цей твір значною мірою автобіографічний, в його основі – духовний і душевний досвід Мюссе, це його сповідь, якій він прагнув надати надособистісного змісту. Написано роман у суб'єктивно-ліричній манері, що загалом характерно для романтичної психологічної прози. Герой роману Октав розповідає про себе, про свою «моральну хворобу» і свій гіркий особистий досвід. Місцями його

розповідь набирає аналітичного характеру, але домінує в ній сповідальність, що шукає переважно ліричного вираження.

 Сповідь сина століття (*La confession d'un enfant du siècle*) Канада, Франція; 1974; режисер – Клод Сантеллі.

 Сповідь сина століття (*La confession d'un enfant du siècle*) Франція, Німеччина, Велика Британія; 2012; режисерка – Сільві Веред.

Жорж Санд (Аврора Дюпен) (1804–1876)

Творча спадщина: більш ніж сто романів і повістей, вісімнадцять драм, велика кількість публіцистичних та критичних статей, багатотомна «Історія мого життя» та більше вісімнадцяти тисяч листів. У її численних романах і повістях ідеї звільнення особистості (у тому числі емансипація жінки), демократизм і реалізм поєднуються із соціально-утопічними поглядами.

Жорж Санд. *Мопра* (1837). На сторінках роману, дія якого відбувається в останні десятиліття XVIII століття, у передреволюційній Франції, в основному в Беррі, письменниця з великою любов'ю та майстерністю зображує картини мальовничої природи рідної провінції. Сюжет роману поєднує елементи любовної історії, сімейного роману, роману-виховання, відображає жіночу філософію. На прикладі історії життя головного героя письменниця викладає ідеї про моральне переродження та еволюцію людини через виховання та освіту.

 Мопра (Mauprat) Франція; 1972; режисер – Жак Требуа.

Жорж Санд. *Маленька Фадетта* (1849). Твір належить до т.зв. «сільських» романів письменниці, яким властиве

романтично-ідеалізоване зображення сільського життя й селянських типів, актуалізація соціально-етичних мотивів, співзвучних з утопічним соціалізмом. У романі йдеться про двох нерозлучних братів-близнюків і молоду дівчину Фадетту, яка змінила їхнє життя.

■ **Маленька Фадетта (La petite Fadette)**
Франція; 2004; режисерка – Мікаела Ватто.

Віктор Гюго (1802–1885)

Один із найяскравіших представників, лідер французької літератури романтизму. Поет, прозаїк, драматург, активний громадський діяч. Здійснив значний внесок в оновлення поезії та театру. Будучи ровесником століття, Гюго відобразив у рамках своєї довготривалої та багатогранної творчості конфлікти, прикмети й проблеми свого часу.

В. Гюго. Ернані (1830). Романтична драма у віршах. Головний персонаж – мужній Жан д'Арагон, прозваний Ернані, – іспанський аристократ і «благородний розбійник», пов'язаний зі світом безправних та пригноблених, виступає носієм їхнього обурення й протесту, речником ненависті до тиранії.

■ **Ернані (Ernani)**
США; 1983; опера; Кірк Браунінг

В. Гюго. Король розважається (1832). Гостро і послідовно трактується конфлікт простолудинів із «сильними світу цього», з родовитою аристократією і монархом. Блазень Трібуле знущається з аристократів, використовуючи як знаряддя короля Франсуа I, а потім влаштовує замах на самого короля, який збездивив його доньку Бланш.

 Король розважається (Il Re si diverte)
Італія; 1941; режисер – Маріо Боннар

В. Гюго. Рюї Блаз (1838). Романтична драма, у якій зростає гострота й визначеність конфлікту представників третього стану з панівними верствами, аристократією і монархією. Рюї Блаз з однойменної драми, хоч і є героєм-одинаком у вовчому лігві, демонструє не просто стихійну реакцію на насильство і приниження власної людської гідності, а розвиває цілу програму боротьби з розтлінним класом аристократії, що губить нещасну Іспанію.

 Рюї Блаз (Ruy Blas)
Франція; 2002; режисер – Жак Вебер.

В. Гюго. Собор Паризької Богоматері (1831) – найвідоміший роман В. Гюго. Цим твором завершується короткий період розквіту історичного роману в французькій романтичній літературі. Проблематика твору: проблеми історичного прогресу і соціальної справедливості, проблема демократії, її зародження і розвитку в надрах феодального середньовіччя, критика релігійного фанатизму й аскетизму, т.зв. вічні проблеми добра і зла та їхньої боротьби, любові й ненависті. Всі характери будуються на контрастах, насамперед це контраст зовнішнього й внутрішнього. Центральна фігура роману – Собор – центр культурного та політичного життя парижан і всієї Франції. Він постає багатозначним символом, що уособлює захист, гноблення (як релігійне, так і феодальне), боротьбу.

 Собор Паризької Богоматері (Notre-Dame de Paris)
Франція, Італія; 1956; режисер – Жан Деланнуа.

 Горбань із Собору Паризької Богоматері (The Hunchback of Notre Dame)

США, Японія; 1996; м/ф; режисер – Тосіюкі Хірума.

🎬 Горбань із Нотр Дама (The Hunchback of Notre Dame)

США; 1996; м/ф; режисери – Гері Трусдейл, Кірк Вайз.

🎬 Горбань із Нотр Дама (The Hunchback)

США, Угорщина, Канада, Чехія; 1997; режисер – Пітер Медак.

🎬 Собор Паризької Богоматері (Notre-Dame de Paris)

Франція; 1999; мюзикл; режисери – Жиль Амаду, Жиль Майє.

В. Гюго. *Людина, яка сміється (1869)*. Роман написаний у період вигнання Гюго. Хоча його дія віднесена в минуле й протікає в Англії наприкінці XVII – початку XVIII ст., всім своїм змістом перегукується із сучасністю Гюго. Автор означив цей твір як роман про аристократію, але з таким самим правом його можна назвати й романом про пригноблений народ. А точніше, це роман про аристократію та народ і глибокий антагонізм між ними.

🎬 Людина, яка сміється (The Man Who Laughs)

США; 1928; режисер – Пауль Лені.

🎬 Людина, яка сміється (L'homme qui rit)

Франція; 1971; мінісеріал; режисер – Жан Кершброн.

🎬 Людина, яка сміється (L'homme qui rit)

Франція, Чехія; 2012; режисер – Жан-П'єр Америк.

В. Гюго. *Знедолені (1862)*. Написаний у еміграції роман належить до підсумкових творів Гюго. Роман незвичайний за своєю художньою структурою. В ньому поєднані різні жанрово-видові форми: це соціальна епопея, філософський і символічний роман, з виразними елементами роману історичного. Роман є величезним соціальним полотном із різноманітними персонажами від хлопчика-жебрака до короля. Оповідь вибудовується

навколо постаті Жана Вальжана, сюжетна лінія якого перетинається з долями інших знедолених. Тема соціальної несправедливості та її жертв знайшла у цьому творі найповніше вираження.

■ Знедолені (Les Misérables)

Франція; 1992; серіал; м/ф; режисер – Тібо Чатель.

■ Знедолені (Les Misérables)

Франція; 1995; режисер – Клод Лелуш.

■ Знедолені (Les Misérables)

Франція, Італія, Іспанія, Німеччина, США; 2000; міні-серіал; режисерка – Жозе Даян.

■ Знедолені (Les Misérables)

Велика Британія; 2012; мюзикл; режисер – Том Гупер.

■ Знедолені (Les Misérables)

Велика Британія; США; 2018; серіал; режисер – Том Шенкленд.

Стендаль (1783–1842)

Справжнє ім'я – Андрі Марі Бейль. Французький письменник, представник першого етапу французького класичного реалізму. Вважається одним із засновників художнього психологізму завдяки перенесенню прийому внутрішнього монологу із драми в епос. Творець французького соціально-психологічного роману.

Стендаль. *Ваніна Ваніні (1829)*. У новелі, яка входить до «Італійських хронік», наявні драматичний сюжет, ускладнений перевдяганнями, незвичайність люблячої пари – аристократки і сина лікаря, різкий контраст вищого суспільства і простого народу. Твір про любов і свободу, про честь і зраду.

■ Ваніна Ваніні (Vanina Vanini)

Італія, Франція; 1961; режисер – Роберто Росселліні.

■ Ваніна Ваніні (Ванина Ванини)

СРСР; 1983; телефільм-спектакль; режисер – Галина Самойлова.

Стендаль. Пармський монастир (1839). Головна тема твору – італійська, тема пристрасті, людської активності, самопожертви. Як і в інших романах Стендаля, ентузіазм молодого й енергійного героя виявляється тут безсилим проти в'язкого та безчесного політичного середовища.

■ Пармський монастир (La Chartreuse de Parme)

Франція, Італія; 1947; режисер – Крістіан-Жак.

Стендаль. Червоне і чорне (1831). Поєднавши соціальний та психологічний аналіз, Стендаль створив багатоаспектний реалістичний роман, у якому велику роль відіграють моральні проблеми (кохання, становлення характеру молоді людини, її місце в суспільстві, проблема вибору), а також широкий спектр соціальних тем і проблем, пов'язані з життям Франції періоду Реставрації.

■ Червоне і чорне (Le rouge et le noir)

Франція, Італія; 1954; режисер – Клод Отан-Лара.

■ Червоне і чорне (Le rouge et le noir)

Франція; 1961; режисер – П'єр Кардиналь.

■ Червоне і чорне (Красное и черное)

СРСР; 1976; мінісеріал; режисер – Сергій Герасимов.

■ Червоне і чорне (Scarlet and Black)

Великобританія; 1993; мінісеріал; режисер – Бен Болт.

■ Червоне і чорне (Le rouge et le noir)

Франція, Італія, Німеччина; 1997; режисер – Жан-Даніель Вергаєге.

Оноре де Бальзак (1799–1850)

Видатний класик французького реалізму, романіст. Створив величезний цикл (понад 90 романів і повістей) «Людська комедія» – грандіозна за широтою охоплення реалістична картина французького суспільства. Бальзак поставив перед собою грандіозне завдання – відобразити, як у дзеркалі, все сучасне йому французьке суспільство, а через нього і все людство. Він прагне описати соціальні верстви, професії, характери, типи французького суспільства, від міністрів та найбагатших банкірів до селян та жебраків. Поєднують усі твори «Людської комедії» не тільки «наскрізні» герої, але й оригінальна концепція світу й людини.

 Помилка Оноре де Бальзака (Ошибка Оноре де Бальзака) – біографічний фільм
СРСР; 1968; режисер – Тимофій Левчук.

 Велика любов Бальзака (Wielka milosc Balzaka) – біографічний фільм
Франція, Польща; 1973; мінісеріал; режисери – Жаклін Одрі, Войцех Соляж

 Бальзак (Balzac) – біографічний фільм
Франція, Італія, Німеччина; 1999; режисер – Жозе Даян.

О. де Бальзак. Гобсек (1830) – повість, яка відкриває епопею «Людська комедія» як частина «Сцен приватного життя». Основною темою повісті є влада грошей, а головний персонаж, навколо якого розгортаються всі події – лихвар Гобсек.

 Гобсек (Гобсек)
СРСР; 1936; режисер – Костянтин Еггерт.

 Гобсек (Гобсек)
СРСР (Молдова); 1987; режисер – Олександр Орлов.

О. де Бальзак. *Шагренева шкіра (1831)* – роман про те, як егоїстична воля людини пожирає її життя. Розчарований та розорений юнак отримує чарівну шагреневу шкіру. Вона здатна виконати будь-яке бажання, проте взамін скорочує термін життя. Французьке слово *chagrin* означає водночас вид віслюка й смуток: головний герой отримує чарівну шкіру віслюка і водночас «шкіру смутку».

■ Шагренева шкіра (Шагренева кожа)
СРСР; 1975; режисер – Павло Резніков.

■ Шагренева шкіра (La peau de chagrin)
Франція; 1980; режисер – Мішель Фавар.

■ Шагренева шкіра (La peau de chagrin)
Франція; 2010; режисер – Ален Берлінер.

О. де Бальзак. *Євгенія Гранде (1833)* – це трагічна історія одного життя, однієї занапащеної душі – душі Євгенії. Ця жінка, призначена для любові та сім'ї, втратила довіру до почуттів, не уникнула впливу того середовища, де гроші складають основний сенс існування.

■ Євгенія Гранде (Eugenia Grandet)
Мексика; 1953; режисер – Еміліо Гомес Мур'ель.

■ Євгенія Гранде (Eugénie Grandet)
Франція; 1956; режисер – Моріс Казнев.

■ Євгенія Гранде (Евгения Гранде)
СРСР; 1960; режисер – Сергій Алексєєв.

■ Євгенія Гранде (Eugénie Grandet)
Франція; 1994; режисер – Жан-Даніель Вергаєге.

О. де Бальзак. *Батько Горіо (1835)* – роман про безмежну, жертвовну любов батька до своїх дітей; батько виражає свою прихильність за допомогою грошей, дорогих подарунків дочкам, зрештою він сам стає винуватцем їхнього егоїзму й власної самотньої смерті.

■ Батько Горіо (Papà Goriot)
Італія; 1970; режисер – Тіно Буаццеллі.

■ Батько Горіо (Le père Goriot)
Франція; 2004; режисер – Жан-Даніель Вергаєге.

О. де Бальзак. Розкоші і злидні куртизанок (1838).
Небагатий марнославець Люсьєн де Рюбампре зачаровує доньку герцога Клотильду де Гранльє, але водночас не перестає приділяти увагу й іншим дамам вищого світу. Справжня мета юнака – вигідне одруження, що має зміцнити його становище. Герої Бальзака доволі неоднозначні, а їхні вчинки з розвитком сюжету не можна вимірювати лише шаблонами добра і зла.

■ Розкоші і злидні куртизанок (Splendeurs et misères des courtisanes)
Франція, Бельгія, Швейцарія, Німеччина (ФРН); 1975;
серіал; режисер – Моріс Казнев.

О. де Бальзак. Кузина Бетта (1846) – соціально-психологічний роман, перша частина дилогії «Бідні родичі». В основу сюжету покладена історія помсти заздрісної старої діви, яка намагається зруйнувати сім'ю власної кузини.

■ Кузина Бетта (Cousin Bette)
Велика Британія, США; 1998; режисер – Дес МакАнуфф.

Проспер Меріме (1803–1870)

Французький драматург, новеліст, романіст, історик і етнограф. Новаторство Меріме-новеліста полягало не у виборі сюжету чи героя, а у ставленні до них. Завдання, яке письменник ставив у творах, – це розкриття через одну подію історії інших народів, інших епох.

Проспер Меріме. *Матео Фальконе (1829)*. Передає особливості життя та звичаїв корінних мешканців Корсики. Честь для корсиканця – понад усе, а авторитет чоловіка в сім'ї – незаперечний. Головна подія твору – вбивство батьком свого сина за зраду.

■ Матео Фальконе (Matteo Falcone)
СРСР; 1960; режисер – Тофіг Тагізаде.

■ Матео Фальконе (Mateo Falcone)
Польща; 1971; режисер – Ян Будкевич.

Проспер Меріме. *Таманго (1829)*. В новелі протиставляються два світи: негритянський (вождь Таманго) і європейський (капітан Леду, який займається работоргівлею). Європейська цивілізація, саркастично зазначає Меріме, досягла досконалості, бо навчилася надівати нашійник на чорношкірих.

■ Таманго (Tamango)
Франція, Італія; 1958; режисер – Джон Беррі.

Проспер Меріме. *Кармен (1845)*. Про фатальне кохання баска Хосе до контрабандистки Карменсіти. Тут детально описані розбійне життя, звичаї, культура різних меншин та народностей Іспанії, внутрішнє протистояння між обов'язком і пристрасстю. Сюжет новели й образ героїні ліг в основу багатьох всесвітньо відомих музичних, художніх, кінематографічних творів.

■ Кармен (The Loves of Carmen)
США; 1948; режисер – Чарльз Відор.

■ Кармен (Carmen)
Іспанія, Велика Британія, Італія; 2003; режисер – Вісенте Аранда.

■ Кармен (Carmen)
Велика Британія; 2007; режисер – Джонатан Гасвелл.

- Кармен (Carmen)
Італія; 2009; режисер – Патріція Карміне.
- Кармен (Carmen)
Франція; 2011; режисер – Жак Малатер.

Гюстав Флобер (1821–1880)

Один із найвідоміших представників французького реалізму другої половини XIX століття. Продовжуючи справу Стендаля і Бальзака, він значно поглибив їхні художні відкриття як на змістовому, так і на формальному рівні. Однак погляд письменника на людину і дійсність був більш песимістичним, оскільки суперечності між ідеалом та реальністю набувають у його час дедалі трагічнішого характеру.

Гюстав Флобер. *Пані Боварі (1856)*. Сюжет роману розповідає життєву історію Емми Боварі, яка, розчарувавшись у законному чоловікові, вступає у позашлюбні зв'язки, аби уникнути заяженості та нікчемності життя в провінції, що зрештою приводить її до банкрутства і самогубства. Хоча основний сюжет твору досить простий, навіть типовий, справжня майстерність роману полягає в його деталях та досконалій стилістиці.

- Пані Боварі (Madame Bovary)
Франція; 1933; режисер – Жан Ренуар.
- Пані Боварі (Madame Bovary)
Німеччина; 1937; режисер – Герхард Лампрехт.
- Пані Боварі (Madame Bovary)
Аргентина; 1947; режисер – Карлос Шліпер.
- Пані Боварі (Madame Bovary)
США; 1949; режисер – Вінсент Міннеллі.
- Пані Боварі (Die nackte Bovary)
Німеччина, Італія; 1969; режисер – Ганс Скотт-Шобінгер.
- Пані Боварі (Madame Bovary)
Велика Британія; 1975; мінісеріал; режисер – Родні Беннетт.

■ Врятуй і збережи (Спаси и сохрани)
СРСР, Німеччина (ФРН); 1989; режисер – Олександр Сокуров.

■ Пані Боварі (Madame Bovary)
Франція; 1991; режисер – Клод Шаброль.

■ Майя Мемсааб (Maya)
Індія, Франція, Велика Британія; 1993; режисер – Кетан Мехта.

■ Пані Боварі (Madame Bovary)
Велика Британія, США; 2000; режисер – Тім Файвелл.

■ Пані Боварі (Madame Bovary)
Німеччина, Бельгія, США; 2014; режисерка – Софі Бартес.

Гюстав Флобер. Саламбо (1862). Історичний роман. (час дії – III ст. до Р.Х., місце дії – Карфаген). У центрі сюжету повстання найманців проти Карфагену. На цьому тлі розповідається історія трагічного кохання вождя повсталих Мато та доньки правителя Карфагена прекрасної Саламбо. Твір наповнений яскравими, вражаючими, а також жорстокими та кривавими сценами.

■ Саламбо (Salammbô)
Франція, Австрія; 1925; режисер – П'єр Мародон.

■ Саламбо (Salambô)
Італія, Франція; 1960; режисер – Серджо Греко.

Гюстав Флобер. Проста душа (1862). Повість розповідає про стару селянку Фелісите, яка все своє життя дбала про інших людей за велінням свого великодушного серця і простої душі: спочатку – про свою пані, потім – про її дітей, про хворого старого, про папугу, а після смерті птаха – про його опудало. Твір про те, що саме любов'ю і співчуттям може бути великою кожна людина, якщо вона на такі почуття здатна.

■ Проста душа (Un coeur simple)
Франція; 2008; режисерка – Маріон Лене.

АМЕРИКАНСЬКА ЛІТЕРАТУРА ХІХ СТ.

Вашингтон Ірвінг (1783–1859)

Видатний класик американської літератури, зачинатель романтизму США, перший із американських письменників, хто завоював міжнародне визнання. Родоначальник американської новелістики з притаманними їй характерними рисами: інтрига, поєднання серйозного і комічного, романтичної іронії і чітко вираженого раціоналістичного начала.

В. Ірвінг. *Ріп Ван Вінкль (1819)*. Одна з найвідоміших новел В. Ірвінга. Ріп ван Вінкль – мешканець селища, який після незвичайної зустрічі проспав у лісовій ущелині двадцять років, як одну ніч. Прокинувшись, він виявив, що за цей час змінилося все: будинки, дерева, політичний устрій у країні, характер людей. Повернення героя дало можливість письменнику порівняти «старі» і «нові» часи. І автор довів, що не всі зміни на краще.

■ Ріп Ван Вінкль (Rip Van Winkle)
США; 1903; режисер – Вільям Діксон.

■ Ріп Ван Вінкль (Rip Van Winkle)
США; 1978; м/ф; режисер – Вілл Вінтон.

В. Ірвінг. *Сонна лощина (1819)*. Оповідання описує сільську місцевість біля голландського поселення Тері Таун (історичне Террітаун в штаті Нью-Йорк), у вузькому видолінку з назвою «Сонна Лощина». Долина славиться своїми привидами і моторошною атмосферою, яка захоплює уяву її жителів і відвідувачів.

■ Легенда Сонної лощини (The Legend of Sleepy Hollow)
США; 1949; м/ф; режисери – Клайд Джеронімі, Джек Кінні.

■ Легенда Сонної лощини (The Legend of Sleepy Hollow)
Канада, США; 1999; режисер – П'єр Чанг.

■ Сонна лощина

США, Німеччина; 1999; режисер – Тім Бертон.

Джеймс Фенімор Купер (1789–1851)

Класик американського романтизму, історик природи. Ф. Купер став засновником історичного роману в американській літературі та визнаним майстром пригодницького роману. З усього написаного Ф. Купером найвідомішою стала пенталогія про Шкіряну Панчоу («індіанські романи»). Усі ці твори об'єднано спільною темою (боротьба індіанських племен проти колонізаторів) і образом мисливця Натаніеля Бампо, у якого були численні прізвиська: Звіробій, Слідопит, Соколине Око, Шкіряна Панчоха, Довгий Карабін. Романи пенталогії: «Піонери» (1823), «Останній з могікан» (1826), «Прерія» (1827), «Слідопит» (1840), «Звіробій» (1841).

Дж. Ф. Купер. Твори

■ Соколине око: Перший фронтір (Hawkeye)

Канада; 1994; серіал; режисери – Бред Тернер, Річард Комптон, Майкл Кеффі та ін.

Дж. Ф. Купер. Останній із Могікан (1826). У романі йдеться про героїчну боротьбу «тубільних воїнів Північної Америки» за свою землю. Тут діють кращі представники індіанців. Світ могікан змальовано у кращих традиціях романтизму і Просвітництва. Ці шляхетні дикуни, природні люди, наділені від народження чеснотами і добрими якостями. У загибелі шляхетного Ункаса, що з ним обривається рід Чингачгука, гине майбутнє могікан. Так символічно втілено приреченість індіанської культури.

■ Останній з Могікан (The Last of the Mohicans)
США; 1920; режисери – Моріс Турнер, Кларенс Браун.

■ Останній з Могікан (The Last of the Mohicans)
США; 1936; режисер – Джордж Б. Зейц.

■ Останній з Могікан (Fall of the Mohicans)
Іспанія, Італія; 1965; режисер – Матео Кано.

■ Останній з Могікан (The Last of the Mohicans)
Велика Британія; 1971; міні-серіал; режисер – Девід Малоні.

■ Останній з Могікан (The Last of the Mohicans)
Австралія; 1975; м/ф; сценарист – Дрейпер Льюїс.

■ Останній з Могікан (The Last of the Mohicans)
США; 1992; режисер – Майкл Манн.

Дж. Ф. Купер. Прерія (1827). Роман присвячено подіям початку XIX ст., коли американці викупили у Франції провінцію Луїзіану і тим самим відкрили собі шлях на Захід. Переможним походом на нові рівнинні землі диких прерій іде згряя сильних і тупих загарбників, для яких немає ні старих, ні нових законів, а лише жага здобичі, заради якої ці грубі й жорстокі люди-хижаки здатні на все. Зовсім немічний Бампо – самотній старий вовк, який не знайшов у житті щастя, хоча завжди радо допомагав усім, хто потребував допомоги, може тільки забитися в якусь незайману хащу, і знайти там смерть.

■ Прерія (La prairie)
Франція, Румунія; 1969; режисер – П'єр Гаспар-Юї, Серджиу Ніколаєску.

Дж. Ф. Купер. Слідопит (1840). Роман присвячений сповненому ніжності й самопожертви коханням Слідопита-Бампо. Події цієї частини пенталогії розгортаються неподалік від озера Онтаріо під час англо-французької війни 50–60-х років, діють персонажі з двох ворогуючих

таборів. Історія кохання – провідний мотив твору, в якому чимало інших відгалужень теми «завоювання вітчизни».

■ Слідопит (The Pathfinder)

США; 1952; режисер – Сідні Селкоу.

■ Слідопит (Следопыт)

СРСР; 1987; режисер – Павло Любимов.

■ Слідопит (The Pathfinder)

Канада; 1996; режисер – Дональд Шебіб.

Дж. Ф. Купер. Звіробій (1841). Останній роман пенталогії, який, відповідно до хронології ходу північноамериканської історії та біографії Натті Бампо, мав би бути першою книгою. У творі йдеться про континент у перші десятиліття XVIII ст. і ще зовсім юного білого мисливця Бампо. Він полює у схожих на райські пралісах на тому місці, де у близькому майбутньому розкинетесь велетенський Нью-Йорк.

■ Звіробій (The Deerslayer)

США; 1957; режисер – Курт Нейман.

■ Звіробій (The Deerslayer)

США; 1978; режисер – Річард Фріденберг.

■ Звіробій (Зверобой)

СРСР; 1990; режисер – Андрій Ростоцький.

Едгар Аллан По (1809–1849)

Класик світової літератури, письменник трагічної біографії. Поет, новеліст, драматург, есеїст, літературний редактор і критик, один із провідних представників американського романтизму. Найвідоміший своїми макабричними (у стилі жахів) і містичними оповіданнями. Едгар По був одним із перших американських професіоналів короткого оповідання (новели) і засновником детективу. Зробив вагомий внесок у розвиток жанру наукової фантастики.

■ Крук (The Raven) – біографічний фільм
США; 2012; режисер – Джеймс Мактіг.

Е. А. По. Крук (1845). Один з найвідоміших поетичних творів письменника. «Ворон» отримав схвальну реакцію критиків і читачів завдяки його витонченому семантичному, символічному та звуковому смислам. Популярності віршу сприяв його містичний характер. У центрі сюжету – ворон, який відвідує чоловіка під час його скорботи за померлою коханою дівчиною. Ворон промовляв тільки одну фразу – незабутній трагічний і містичний рефрен вірша – «Ніколи більше» (англ. Nevermore).

■ Крук (The Raven)
США; 1963; режисер – Роджер Корман.

■ Крук (The Raven)
США; 2008; режисер – Олександр Фрімен.

■ Nevermore (Nevermore)
Іспанія, 2014; режисер – Боржа Паскуаль.

Е. А. По. Аннабель Лі (1845). Як і в багатьох інших поетичних творах, По порушує тему смерті прекрасної жінки. Оповідач описує свою любов до Аннабель Лі, яка почалася багато років тому й розгорілася з такою силою, що їм «позаздрили ангели». Саме цим пояснює оповідач смерть коханої. Але його кохання не згасає і після її смерті, ліричний герой щонаочі мріє про Аннабель Лі та відчуває єдність їхніх люблячих душ.

■ Аннабель Лі (Annabel Lee),
США; 2009; режисер – Аарон Шерлі.

Е. А. По. *Падіння дому Ашерів (1839)*. Класика «історії жахів». Родерік Ашер, останній син старовинного роду, запрошує друга відвідати його у родовому маєтку. Але навіть приїзд товариша не в змозі підняти йому настрій: сестра Родеріка тяжко хвора. Через кілька днів після її смерті та поховання з'ясовується, що насправді сестра була похована живцем.

■ Падіння дому Ашерів (Zánik domu Usherů)

Чехословаччина; 1980; м/ф; режисер – Ян Шванкмаєр.

■ Падіння дому Ашерів (The Fall of the House of Usher)

Люксембург, Іспанія, Бельгія, Франція, США; 2012; м/ф; режисер – Рауль Гарсія.

■ Падіння дому Ашерів (The Fall of the House of Usher)

США; 2022; мінісеріал; режисери – Майк Фленаган, Майкл Фімогнарі.

Е. А. По. *Маска червоної смерті (1842)*. Чума. Принц Просперо і його друзі ховаються від епідемії в розкішному замку, де Просперо має намір дати чудовий бал-маскарад. Проте на бенкеті з'являється непроханий гість, настільки жахливий, що навіть його ім'я не наслідуються вимовити вголос.

■ Маска червоної смерті (The Masque of the Red Death)

Великобританія, США; 1964; режисер – Роджер Корман.

■ Маска червоної смерті (Maska crvene smrti)

Югославія; 1969; м/ф; режисер – Бранко Ранітович, Павао Шталтер.

■ Маска червоної смерті (The Masque of the Red Death)

США, Великобританія, Канада, ПАР; 1989; режисер – Алан Біркіншоу.

■ Маска червоної смерті (The Masque of the Red Death)

США; 2010; режисер – Даніел Уойуод.

Е. А. По. Провалля і маятник (1842). Дія відбувається у 1808 році, під час Піренейських воєн. Розповідь ведеться від першої особи, яка пережила тортури та муки іспанської інквізиції у в'язниці м. Толедо. Герой оповідання був засуджений за якийсь злочин і зазнав тортур. Автор зобразив очікування смерті як найбільш витончений вид катування.

■ Провалля і маятник (Pit and the Pendulum)
США; 1961; режисер – Роджер Корман.

■ Провалля і маятник (Le puits et le pendule)
Франція; 1964; режисер – Александр Астрюк.

Е. А. По. Золотий жук (1843). Оповідання про розгадування таємниці захованого скарбу Леграном. Утвердження не сили золота, а сили людської думки, багатства уяви та розуму особистості, завдяки яким Легран і знайшов скарби.

■ Золотий жук (Le scarabée d'or)
Франція; 1961; режисер – Робер Лашене.

■ Золотий жук (El escarabajo de oro)
Іспанія; 1999; режисер – Вісенте Х. Мартін.

Е. А. По. Вбивство на вулиці Морґ (1841). Оповідання вважають першим детективним твором в історії літератури. Огюст Дюпен, молодий чоловік, який має надзвичайні аналітичні здібності, розслідує жорстоке й загадкове вбивство двох жінок – матері та доньки, скоєні у Парижі в будинку на вулиці Морґ. Засновник світової династії детективів Дюпен лишився неперевершеним за силою, витонченістю і блиском свого аналітичного розуму.

■ Вбивства на вулиці Морґ (Murders in the Rue Morgue)
США; 1932; режисер – Роберт Флорі.

 Вбивства на вулиці Морґ (Murders in the Rue Morgue)
США; 1971; режисер – Гордон Гесслер.

 Вбивства на вулиці Морґ (Murders in the Rue Morgue)
Франція, США; 1986; режисер – Жанно Шварц.

Е. А. По. Таємниця Марі Роже (1842). Друге детективне оповідання з циклу про Огюста Дюпена. Коли поліція заходить у глухий кут, префект звертається по допомогу до маестро Дюпена. Аналітичний розум великого детектива починає працювати на повну потужність, він з'ясовує, хто скоїв злочин.

 Таємниця Марі Роже (Mystery of Marie Roget)
США; 1942; режисер – Філ Розен.

Е. А. По. Овальний портрет (1842). Оповідання про трагічну історію створення загадкового портрета. Пишучи портрет, художник не помітив, як виснажилися сили коханої. Вона померла, щойно був покладений останній мазок.

 Овальний портрет (The Oval Portrait)
США; 1997; режисер – Філіп А. Боланд.

Е. А. По. Чорний кіт (1843). Це аналіз свідомості людини, що страждає від відчуття провини. Убивця ретельно приховує свій злочин і вважає себе невразливим, але врешті-решт ламається і виказує себе.

 Чорний кіт (The Black Cat)
Великобританія; 1995; режисер – Роб Грін.

Е. А. По. Серце виказало (1843). Одне з найвідоміших оповідань Едгара По, історія визнається класикою

готичного жанру. Це аналіз свідомості людини, що страждає від відчуття провини. У своїй сповіді вбивця детально викладає шлях, який він пройшов до скоєння злочину і відтак до власного викриття.

■ Серце-викривач (The Tell-Tale Heart)

США; 2010; режисер – Джефф Яник.

■ Серце-викривач (The Tell-Tale Heart)

США; 2014; режисер – Джон ла Тір.

Натаніель Готорн (1804–1864)

Новеліст, романіст, журналіст, автор творів для дітей і записних книжок. Поряд із В.Ірвінгом та Е.По, є родоначальником жанру американської новели. Майстер психологічного роману. Готорн схильний до алегорії і символіки, морально-філософського дидактизму, до аналізу душевного стану людини, яку терзає таємний гріх.

Н. Готорн. Червона літера (1850). У творі поєднано риси історичного, морального і психологічного романів. Книга зачіпає не лише глибинні почуття зневаженої жінки, покараної за перелюб, а й зображує спектр взаємин членів пуританської громади. Це гріх і спокута, честь і безчестя, очищаюча сила любові та її руйнівна сила.

■ Червона літера (The Scarlet Letter)

США; 1926; режисер – Віктор Шестрем.

■ Червона літера (The Scarlet Letter)

США; 1934; режисер – Роберт Дж. Віньола.

■ Червона літера (Der scharlachrote Buchstabe)

Німеччина (ФРН), Іспанія; 1972; режисер – Вім Вендерс.

■ Червона літера (The Scarlet Letter)

США; 1979; мінісеріал; режисер – Пік Гаузер.

■ Червона літера (The Scarlet Letter)

США; 1995; режисер – Ролан Жоффе.

Герман Мелвіл (1819–1891)

Недооцінений сучасниками, він був ушлюблений лише в ХХ ст. і з запізненням, але беззастережно прийнятий у пантеон великих майстрів національної культури. Майже три з половиною роки, проведені на морі, збагатили Мелвіла неоціненним запасом вражень. Вони лягли в основу багатьох книг Мелвіла, визначили своєрідність його творчості як видатного митця-мариніста.

Г. Мелвіл. *Мобі Дік (1851)*. Твір «акумулявав» у собі елементи побутописання, алегорію та символіку, документалістику та високу патетику, реалії китобійного промислу і корабельного побуту та релігійно-філософську проблематику. Сюжет роману – перипетії полювання китобоя «Пеквод» за таємничим велетенським Білим Китом, що виступає як щось більше, ніж могутній мешканець морської стихії. Основна ідея – утвердження трагічного фаталізму, неминучого звершення трагічної Долі Людини і Людства.

■ Морське чудовисько (The Sea Beast)

США; 1926; режисер – Міллард Вебб.

■ Мобі Дік (Moby Dick)

США; 1930; режисер – Ллойд Бекон.

■ Мобі Дік (Moby Dick)

США; 1978; режисер – Пол Стенлі.

■ Пригоди Мобі Діка (The Adventures of Moby Dick)

Канада; 1996; м/ф; режисери – Лаура Шеперд, Гаррі Блай, Генрі Лесс.

■ Мобі Дік (Moby Dick)

США, Велика Британія, Австралія; 1998; мінісеріал; режисер – Франц Роддам.

■ Мобі Дік (Moby Dick)

Франція, Велика Британія; 1999; режисер – Орсон Веллс.

■ Капітан Ахав (Capitaine Achab)

Швеція, Франція; 2007; режисер – Філіпп Рамос.

■ Мобі Дік: Полювання на монстра (Moby Dick)
США; 2010; режисер – Трей Стокс.

■ Мобі Дік (Moby Dick)
Німеччина; 2011; мінісеріал; режисер – Майк Баркер.

Гаррієт Бічер-Стоу (1811–1896)

Американська письменниця, поборниця ліквідації рабства. Авторка оповідань, нарисів і романів. Виступала також і як автор творів для дітей, зверталася до жанру моралістичної притчі.

Г. Бічер-Стоу. Хатина дядька Тома (1851). Роман, який увічнив ім'я письменниці; перший реалістичний роман в американській літературі. Вперше життя негрів-рабів, що вражає драматизмом доль тисяч невільників, одержало правдиве відображення в художньому творі. У романі йдеться про трагічну долю негра Тома, змальовано картини свавілля білих щодо чорних рабів, пережиті неграми страждання та приниження їхньої людської гідності.

■ Хатина дядька Тома (Uncle Tom's Cabin)
США; 1903; режисер – Едвін Портер.

■ Хатина дядька Тома (Uncle Tom's Cabin)
США; 1914; режисер – Вільям Роберт Дейлі.

■ Хатина дядька Тома (Uncle Tom's Cabin)
США; 1927; режисер – Гаррі А. Поллард.

■ Хатина дядька Тома (Uncle Tom's Cabaña)
США; 1947; м/ф; режисер – Текс Ейвері.

■ Хатина дядька Тома (Onkel Toms Hütte)
Франція, Німеччина (ФРН), Італія, Югославія; 1964;
режисер – Геза Радваньї.

■ Хатина дядька Тома (A Cabana do Pai Tomás)
Бразилія; 1969; серіал; режисери – Волтер Кампос, Режіс Кардосо, Сержіу Кардозу.

■ Хатина дядька Тома (Uncle Tom's Cabin)
США; 1987; режисер – Стен Летен.

ПОЛЬСЬКА ЛІТЕРАТУРА ХІХ СТ.

Адам Міцкевич (1798–1855)

Один із найвидатніших польських письменників, діяч національно-визвольного руху. Засновник романтизму в польській літературі, польської романтичної драми. Національний герой Польщі.

А. Міцкевич. *Пан Тадеуш (1834)*. Найбільший та найвідоміший твір Адама Міцкевича. Написаний у період з 1832 по 1834 роки в Парижі, де поет жив в еміграції. Складається з 12 частин («книг»), що становить майже 10 тисяч рядків (польський александрійський вірш). Уперше опублікований у червні 1834, він вважається останнім великим героїчним епосом у європейській літературі. Образ головного героя цієї поеми був узятий з життєпису Тадеуша Рейтана.

- Пан Тадеуш (Pan Tadeusz)
Польща; 1928; режисер – Ришард Ординський.
- Пан Тадеуш (Pan Tadeusz)
Польща, Франція; 1999; режисер – Анджей Вайда.

А. Міцкевич. *Дзяди (з 1830)*. Над поемою Адам Міцкевич працював усе життя, але так і не завершив її. Міцкевич присвятив поему борцям за свободу Польщі під час повстання 1830-х років, особливо тим, кого російський цар вигнав до Сибіру. У книзі описана жорстокість царя Олександра та переслідування поляків. Герої драми – переважно в'язні, звинувачені у змові проти російського завойовника. Драма повертає надію на польську незалежність і дає опис польського суспільства у тяжкий кризовий період.

- Дзяди (Dziady)
Польща; 1983; режисер – Лацо Адамик.

Юліуш Словацький (1809–1849)

Польський поет і драматург, один із трьох національних поетів-пророків польської літератури поряд із Адамом Міцкевичем і Зигмунтом Красінським.

Ю. Словацький. *Мазепа (1840)*. Драма, трагедія на п'ять дій. Головним героєм є молодий Іван Мазепа, паж і королівський придворний – козацький гетьман у майбутньому. Дія відбувається у сімнадцятому столітті в замку воєводи, якого відвідує король Ян II Казимир разом зі своєю свитою.

■ Бланш (Blanche)

Франція; 1972; режисер – Валер'ян Боровчик.

■ Мазепа (Mazepa)

Польща; 1975; режисер – Густав Голоубек.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Брюховецька Л.І. Кіномистецтво: навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. Київ : Логос, 2011. 391 с.
2. Горпенко В. Г. Архітектоніка фільму: Режисерські засоби і способи формування структури екранного видовища. Автореф. дис. доктор мистецтвознавства: 17.00.01; 17.00.04 / Київський державний інститут театрального мистецтва ім. І. К. Карпенка-Карого. Київ, 2000. 25 с.
3. Госейко Л. Історія українського кінематографа. 1896 – 1995. Київ: Книжкове видавництво KINO-КОЛО, 2005. 464 с.
4. Дубініна О. Екранізація літературного твору: семіотичний аспект. *Іноземна філологія*. 2014. Вип. 126(1). С. 89–97.
5. Левко У.Е. Герменевтичні аспекти кіноінтерпретації художнього твору (на матеріалі екранізації художньої прози Станіслава Лема) : автореф. дис. ... канд. філол. наук : 10.01.06. Т., 2010. 20 с.
6. Література і кіно: (не)залежність мистецтв? *Парадигма: Зб. наук. пр.* Львів: Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України, 2011. Вип. 6. С. 49–58. <http://dspace.nbuv.gov.ua/handle/123456789/40466>
7. Література на полі медій. Збірка наукових праць відділу теорії літератури та компаративістики Інституту літератури ім. Т.Г.Шевченка НАН України / Ред. Гундорова Т. І., Сиваченко Г.М. Київ, 2018. 633 с.
8. Матійчак А., Нікоряк Н. “Айріс” (2001) Річарда Ейра: специфіка кінорецепції біографії письменниці.

- Питання літературознавства* / гол.ред.О.В.Червінська. Чернівці: Чернівецький нац.ун-т, 2022. № 105. С.94–110.
9. Мисливський В. Кінословник. Харків: Харківський державний університет мистецтв, 2007.
 10. Москаленко-Висоцька О.М. Особливості релевантності української екранізації. *Вісник Національної академії керівних кадрів культури і мистецтва*, 2020. № 1. С. 121–126.
 11. Нікоряк Н. Трансгресія жанру поетичної балади у кінотекст (“Толока” М.Ілленка). *Мова. Література. Фольклор*. Запоріжжя: Видавничий дім “Гельветика”, 2021. № 2. С. 118–128.
 12. Нікоряк Н.В. Автентичність кіносценарію як сучасного літературного тексту : монографія / Вступне слово О. Червінської. Чернівці : Місто, 2011. 240 с.
 13. Нікоряк Н.В. Актуалізація класичного тексту в жанрі римейку: телесеріал “Спіймати Кайдаша” (2020). *Вісник Маріупольського державного університету*. Серія: Філологія / гол. ред. О. Г. Павленко. Київ : МДУ, 2022. Вип.26–27. С. 153–163.
 14. Нікоряк Н.В. Жанрова адаптація літературного тексту Лесі Українки до умов кіномистецтва. *Науковий вісник : зб. наук. праць*. Чернівці: Рута, 2006. Вип.276–277: Слов’янська філологія. С. 93–97.
 15. Нікоряк Н.В. КіноСковорода: кінематографічна актуалізація біографії. *Питання літературознавства* / гол. ред. О.В. Червінська. Чернівці: Чернівецький нац.ун-т, 2022. № 106. С. 7–24.
 16. Нікоряк Н.В. Конверсія образності літературного тексту у кінотекст: твір М.Коцюбинського «Тіні забутих

- предків» в аспекті парадигми «життя/смерть». *Наукові записки Харківського національного педагогічного університету ім. Г. С. Сковороди. Серія «Літературознавство»*. Харків : ППВ «Нове слово», 2010. Вип. 2 (62). Ч.1. С. 57–65.
17. Нікоряк Н.В. Оригінальна другорядність: кіносценарій за літературним текстом (“Intermezzo” С.Параджанова). *Питання літературознавства : науковий збірник / гол. ред. О.В.Червінська*. Чернівці : Чернівецький нац. ун-т ім. Ю.Федьковича, 2017. Вип. 95. С. 160–174.
18. Нікоряк Н., Сажина А. Жанр балади в кінематографічному дискурсі (кінобалада “Букет” (2000) чеського режисера Ф.А.Брабеця). *Актуальні питання суспільних наук та історії медицини. Спільний українсько-румунський науковий журнал*. (АПСНІМ), 2021, № 3(31), Р. 71–77.
19. Нікоряк Н.В. Українська еміграція на межі: кінострічка Л.Осики “Камінний хрест” (1968). *Питання літературознавства: науковий збірник / гол. ред. О.В.Червінська*. Чернівці: Чернівецький нац. ун-т, 2018. Вип. 98. С. 269–282.
20. Пуніна О. Кінофікація українського літературного дискурсу (20–30–ті роки ХХ століття) : монографія. Донецьк : ДонНУ, 2012. 332 с.
21. Ратушняк О. Використання кіноекранізації в літературній освіті школярів. *Наукові записки. Серія Філологічні науки (Літературознавство)*. Вип. 111. С.189–197.
22. Скуратівський В. Екранні мистецтва у соціокультурних процесах ХХ століття: Генеза. Структура. Функція, тт. 1–2. Київ : Поезія, 1997.

23. Тарасенко В. В. Кіноверсія як наслідок “прочитання” літературного твору. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. Серія : Філологія. 2014. Вип. 11(1). С. 64–67.
http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvmgu_filol_2014_11%281%29_19
24. У КІНО-КОЛІ / за ред. Володимира Войтенка. Київ : ДУХ І ЛІТЕРА, 2021. 560 с.
25. Фесенко В. Література і кінематограф. *Література і живопис: Інтермедіальний дискурс*: навч. посібник для студентів філологічних факультетів вищих навчальних закладів. Київ : Вид. центр КНЛУ, 2014. С. 275–399.

ЗМІСТ

Вступ.....	3
Німецька література XIX ст.....	9
Англійська література XIX ст.....	15
Французька література XIX ст.	33
Американська література XIX ст.	46
Польська література XIX ст.	57
Список літератури.....	59

Навчально-методичне видання
Наталія Валеріанівна **НІКОРЯК**,
Алла Володимирівна **САЖИНА**

**ЕКРАНІЗАЦІЇ ТВОРІВ
СВІТОВОЇ ЛІТЕРАТУРИ ХІХ СТ.**

Методичні рекомендації

Відповідальний за випуск Роман Дзик

Літературний редактор Оксана Колодій
Дизайн обкладинки Алла Сажина

Підписано до друку 23.06.2023. Формат 60x84/16
Електронне видання.
Ум.-друк. арк. 3,5. Обл.-вид. арк. 3,8. Зам. Н-049.
Видавництво та друкарня Чернівецького національного
університету імені Юрія Федьковича
58002, Чернівці, вул. Коцюбинського, 2
e-mail: ruta@chnu.edu.ua
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК №891 від 08.04.2002 р.